

активної роботи кожного члена команд); слідкувати за тим, щоб у результаті спільної діяльності команд досягалось вирішення загального завдання. Складності виникають й при контролі (перевірці, оцінці, облікові) ЗУНів тих, хто вчиться. Відповідно ця педтехнологія потребує ще аналізу й адаптації у вітчизняних ЗВО.

Висновки. На ринкові освітніх послуг майже всі ЗВО сьогодні працюють в умовах конкуренції, яка невпинно зростає. Щоб «триматися на плаву» вітчизняні ЗВО повинні враховувати інформаційні, ціннісні, культурні, виховні, компетентнісні потреби вітчизняного суспільства. Для цього слід запроваджувати сучасні інноваційні педагогічні технології взагалі та у професійній підготовці майбутніх фахівців, які будуть брати участь у процесі вирішення різноманітних конфліктів, конкретно. Широке використання передового зарубіжного педагогічного досвіду – запорука ефективної та якісної професійної підготовки таких майбутніх фахівців у вітчизняних ЗВО.

Література

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – Київ : К. І. С., 2004. – С. 47-52.
2. Дьюї Д. Школа и общество / Д. Дьюї; пер. с англ. Г. А. Лучинского. – Москва : Работник просвещения, 1925. – 127 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» (2014) / [Електронний ресурс]. □ Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2984-14> □ Назва з екрана.
4. Кумбс Ф. Г. Кризис образования в современном мире: системный анализ / Ф. Г. Кумбс; пер. с англ. С. Л. Володиной и др.; под ред. Г. Е. Скорого. – Москва : Прогресс, 1970. – 245 с.
5. Зимняя И. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования / И. Зимняя // Дайджест педагогических идей и технологий. – 2004. – № 1–2. – С. 11–14.

КИСЕЛЬОВА Т., доцент кафедри приватного права, НаУКМА (Київ)

ДІАЛОГИ НА РІВНІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: ОПИТУВАННЯ УЧАСНИКІВ ДІАЛОГІВ

Опитування учасників діалогів було проведено в період з березня по травень 2018 року Центром дослідження медіації та діалогу Національного університету «Києво-Могилянська академія».

В опитуванні взяли участь 109 респондентів – учасників діалогових зустрічей за виключенням фасилітаторів і організаторів – з 17 областей України. Респонденти надали інформацію про 157 діалогових заходів, які проводились 66 різними організаціями в Україні, а також за її межами із залученням учасників з України, в період з першого кварталу 2014 року по перший квартал 2018 року.

Метою дослідницького проекту було отримання кількісних даних для перевірки гіпотез щодо трендів і ризиків діалогів на рівні громадянського суспільства в Україні, які були раніше сформульовані в експертному дослідженні щодо викликів діалогів в Україні (надалі – перше експертне дослідження) [1].

Перше експертне дослідження проводилось у 2016-2017 рр. групою науковців Національного університету «Кієво-Могилянська академія» та Центру Медіації та Миру, Європейського університету Віадрина (Франкфурт-на-Одері). Шляхом використання якісних методів, у дослідженні аналізувались підходи до діалогових процесів на рівні громадянського суспільства після початку кризи 2013 року в Україні. В результаті аналізу матеріалів, проведених інтерв'ю та фокус-груп з представниками української та міжнародної експертної спільноти було ідентифіковано шість трендів діалогів, можливі причини та ризики цих трендів і сформульовано гіпотези для верифікації.

Відповідно до сформульованих гіпотез, другий дослідницький проект «Опитування учасників діалогів» вивчав наступні питання:

- сприйняття поняття «діалог» учасниками діалогів;
- географія проведення діалогів;
- теми й основні питання діалогів;
- залучення до діалогів жінок і населення з «немейнстримовими» політичними поглядами;
- ефективність і вплив діалогів.

Опитування було сфокусоване на діалогах, які проводились на рівні громадянського суспільства (трек три) за участю як громадян без афіліації, так і представників громадянського суспільства, влади й органів місцевого самоврядування. У відповідності до мети даного дослідження, діалог обмежувався поняттям «фасилітованого діалогу», яке використовувалось у першому експертному дослідженні та відповідало розумінню діалогу значною частиною професійної спільноти фасилітаторів в Україні [2]. В онлайн опитувальнику респондентам було запропоновано наступне визначення діалогу: «Діалог – це спеціально підготовлена групова зустріч за участю ведучого (фасилітатора), метою якої є покращення відносин між учасниками зустрічі, прийняття рішень про спільні дії або вирішення конфлікту. Один діалог – це одна діалогова зустріч на одну тему протягом одного або декількох днів послідовно».

Методологія дослідження

Виходячи з гіпотез щодо кожного з шести трендів діалогу, сформульованих у першому дослідженні за участю експертів, було розроблено опитувальник для учасників діалогу. Тематика запитань стосувалась загальної оцінки особистого досвіду участі в діалогах, участі в обраному діалозі, що найбільше запам'ятовся (як з позитивного, так і з негативного боку), а також загального уявлення про сутність та специфіку діалогів в Україні. Більшість запитань були закритими – респонденти мали вибрати один варіант відповіді з кількох запропонованих (втім, залишалась можливість до кожного питання

надати розгорнутий коментар); два запитання були відкритими – респонденти формулювали свій варіант відповіді щодо оцінки ефективності діалогу та проблем, які виникають у процесі проведення діалогів.

Перед початком онлайн етапу було проведено пілотне опитування та консультації з практиками для апробації інструментарію дослідження (15 інтерв'ю).

Для проведення опитування використовувалася нерепрезентативна випадкова вибірка респондентів без статево-вікових обмежень серед осіб, які брали участь у діалогах на будь-які теми на території України та за її межами, починаючи з 2014 року. Зважаючи на відсутність прямого доступу дослідників до респондентів, залучення до опитування відбувалось за методом «снігового кому», зокрема, шляхом:

- надсилання на електронну пошту особистих запрошень з посиланням на Google-форму (надіслано близько 700 електронних листів через партнерські організації: ОБСЄ, організації фасилітаторів діалогів тощо);
 - розміщення оголошення про проведення дослідження з посиланням на Google-форму на сайті Національного університету «Києво-Могилянська академія»;
 - поширення інформації про опитування з посиланням на Google-форму в соціальній мережі Facebook – на індивідуальних сторінках і у восьми групах.
- Основний етап проводився з 15 березня по 15 квітня 2018 року методом онлайн опитування за посиланням на Google-форму українською та російською мовами на вибір респондентів. Опитування було анонімним, за бажанням респонденти могли залишити адресу своєї електронної пошти. 91% респондентів погодились взяти участь у наступному опитуванні, 87% респондентів висловили бажання отримати результати дослідження та залишили для зв'язку свою електронну адресу, що свідчить про високу загальну зацікавленість респондентів темою дослідження.

Аналіз отриманих кількісних результатів дослідження здійснювався за допомогою програми EXCEL, кодування й аналіз описових коментарів і відповідей на відкриті запитання здійснювався за допомогою програми для якісного аналізу даних NVIVO.

Результати дослідницького проекту «Опитування учасників діалогів 2018» загалом підтвердили всі тренди діалогів, які були ідентифіковані в 2016-2017 рр. в ході експертного дослідження, сприяли глибшому розумінню діалогових процесів на рівні громадянського суспільства в сучасному українському контексті та дозволили запропонувати наступні висновки для практики та досліджень діалогів:

Тренд 1. Відсутність ясності у використанні поняття «діалог»

Той факт, що населення ще не має чіткого уявлення щодо концепції та принципів діалогів, є цілком очікуваним. Більше побоювання викликає те, що учасники діалогів вважають, що організатори діалогових заходів зловживають поняттям «діалог». Тому, важливим є те, щоб донори та організатори діалогових заходів розрізняли між діалогами, які професійно фасилітуються, з

одного боку, і заходами на підтримку діалогів або миротворчості, такими як: тренінги, дебати, заходи стратегічної комунікації, арт-проекти, вуличні фестивалі, обміни студентами тощо, з іншого боку. Відповідно, до цих двох груп діяльності мають застосовуватися різні принципи та стратегії імплементації. Бажано, щоб організатори діалогів і фасилітатори доводили до відома учасників мету, завдання й очікувані результати їхніх заходів на кожному етапі процесу.

Тренд 2. Збільшення кількості діалогів на «технічні» теми

Збільшення кількості діалогів на технічні теми та низький попит на екзистенційні діалоги не означають автоматичну необхідність проводити більше діалогів у одній чи іншій категорії. Ймовірно, що фокус на технічних діалогах використовується діалоговими акторами як стратегія, з якої можна почати процес побудови більш глибокого діалогу. Однак, окрім прагматичних міркувань щодо вибору цієї стратегії, важливо, щоб діалогові актори були свідомими, а в деяких випадках і відкритими, щодо теорій змін, які лежать в основі такого вибору. Це особливо важливо, коли організатори діалогів мають на меті вплинути на гібридний конфлікт в Україні через роботу в зоні військового протистояння та в суспільних процесах щодо демократизації країни загалом.

Тренд 3. Проведення більшості діалогів на сході України

Попри те, що географічний фокус діалогів залишається на сході України (території, підконтрольні уряду України), розширення географії діалогів на інші регіони є позитивним знаком. Це допомагає долати поляризацію між регіонами України шляхом створення спільного досвіду громадян України щодо можливості вирішення проблем неконфронтаційним шляхом. Окрім того, досвід практиків, які працюють на сході країни, може бути поширений і на інші регіони.

Тренд 4. Проведення більшості діалогів між особами, які мають «мейнстримові» політичні погляди

Недостатнє залучення до діалогів людей з проросійськими, антимайданівськими або антиєвропейськими («немейнстримовими») поглядами залишається проблематичним. Це дослідження виявило також, що діалоги щодо технічних питань не сприяють включенню населення з «немейнстримовими» поглядами до процесу соціальних змін. Хоча дослідження підтвердило, що основними причинами виключення цієї категорії людей стало вороже ставлення до них, яке було спровоковано гібридними загрозами російської агресії, а також їхній низький рівень громадянської активності; дослідження також виявило, що деякі стратегії фасилітаторів і організаторів діалогів могли сприяти цьому явищу. Тому є важливим, щоб технічні діалоги, коли вони використовуються як «стратегії входу», не ставали виправданням для незалучення населення з контрверсійними поглядами. Організаторам і фасилітаторам діалогів рекомендується розробити стратегії щодо того, яким чином ця група населення може залучатися на більш пізній стадії або іншим чином. Необхідне більш ґрунтовне дослідження, щоб допомогти практикам продумати такі стратегії та

розробити методологію для ідентифікації та залучення людей з «немейнстрімовими» поглядами до діалогів.

Тренд 5. Залучення до діалогу жінок на рівні громадянського суспільства, як у кількісному, так і в якісному вимірах

Це дослідження підтвердило, що діалоги на третьому треку становлять ефективний механізм залучення жінок до процесів суспільних змін в Україні, як з точки зору кількісної репрезентації, так і щодо якісного впливу на прийняття рішень. Однак, якщо за таких сприятливих умов на рівні громадянського суспільства, жінки залишаються невключеними до політичних процесів на вищих рівнях (трек один, два) або кінцеві результати діалогу на рівні громадянського суспільства залишаються невиконаними чи неінституційованими, це може поставити під загрозу розширення прав жінок і залучення їх до миротворчих процесів в Україні. Тому необхідне більш ґрунтовне дослідження цих питань.

Тренд 6. Перепони, які заважають впливу та сталості діалогів

Це дослідження виявило, що діалоги загалом сприймаються як ефективний інструмент для побудови довіри, вирішення проблем і конфліктів, однак, на практиці діалоги стикаються з багатьма проблемами. Респонденти цього опитування – прості громадяни та громадські активісти – бачать ці проблеми не стільки у розрізі операційних стратегій імплементації, скільки в більш фундаментальних речах, а саме – у відсутності попиту на діалог і ресурсів для проведення діалогів. Однак, ці проблеми не є непереборними. Тільки декілька респондентів вказали, що діалогам заважають суспільна недовіра або політика держави, більшість респондентів зазначило проблеми, які можна подолати шляхом проведення інформаційних і освітніх програм для представників влади та громадянського суспільства, впровадження ефективних механізмів фінансування діалогів і механізмів залучення фасилітаторів на локальному рівні.

Література

1. Кисельова Т.С. Розуміючи діалог: аналітичний звіт за результатами опитування учасників діалогів в Україні / Кисельова Т.С. – Київ: Центр досліджень медіації та діалогу, 2018. [Електронний ресурс]: <https://ssrn.com/abstract=3274609>
2. Кисельова Т.С. Діалоги на рівні громадянського суспільства в Україні: основні тренди та ризики / Т.С. Кисельова, Д. фон Добенек - Франкфурт-Одер: Центр Медіації і Миру, 2017. [Електронний ресурс]: <https://ssrn.com/abstract=3167685>
3. Стандарти діалогу: визначення та принципи. – Київ: Інститут миру і порозуміння, 2018. [Електронний ресурс]: <http://ipcg.org.ua/novosti/329.html>